

АНТРОПОЛОШКО – ЕТНОЛОШКЕ
ПРИГОДЕ БЕЗАНЕ ЗА ОДРАСТАЊЕ ДЕТЕТА:
ТРУДНОЋА, РОЂЕЊЕ, БАБИНЕ, КРШТЕЊЕ

Преузето из Семинарског рада **Марије Вукобровић**, студента
Учителјског факултета Универзитета у Београду, 2013. године.

САДРЖАЈ

	страна
УВОД	4
1. НАРОДНА ТРАДИЦИЈА КОД СРБА	6
2. НАРОДНИ ОБИЧАЈИ И ВЕРОВАЊА ВЕЗАНА ЗА ТРУДНОЋУ	7
2.1. Заштита труднице од злих сила, урока	7
2.2. Олакшавање порођаја	9
2.3. Гатања везана за пол детета	10
3. РОЂЕЊЕ И НЕПОСРЕДНО ПО РОЂЕЊУ	12
3.1. Првих четрдесет дана по рођењу	15
3.2. Бабине	16
4. КРШТЕЊЕ	19
4.1 Надевање личног имена	21
ЗАКЉУЧАК	25
ЛИТЕРАТУРА	26
WEB СТРАНЕ ЗА СЛИКЕ	27

АКО ЈЕДАН НАРОД ЖЕЛИ

БУДУЋНОСТ, ТРЕБА ДА ПАМТИ

СВОЈУ ПРОШЛОСТ, ДА ЧУВА

КОРЕНЕ И НЕГУЈЕ ТРАДИЦИЈУ.

УВОД

"Реци ми одакле си, па ћу знати ко си, и какав си."

(народна изрека)

Сваки човек у својој заједници, од самог рођења током одрастања и сазревања, несвесно упија већину елемената духовне културе којој рођењем припада. Духовне колективне творевине (народна уметност, митови, предања и слично) и колективно створена друштвена правила (морал, обичај) карактеристични су за одређену средину и представљају културно наслеђе. Корени нашег културног наслеђа налазе се још у такозваним "заборављеним временима". Дух првобитног човека био је пун незнања о природи, себи и свом друштву, па је тако оскудно знање, уз потребу да се на неки начин објасни свет и слика о њему, довело до ирационално-мистичног открића.

Религија је настала као сплет побожности, страха и тајновитости, као потреба да се помоћу изван-овоземаљских чињеница објасни свет и положај човека у њему. Објашњења настала на овај начин нису се могла проверити, ни доказати, у њих се могло само веровати. Цео духовни живот човека био је проткан религијом. Религију учвршћују и системи обреда, култа.

У Речнику српског књижевног и народног језика пише да је магија надприродна, тајанствена моћ, чаролија, чудотворство, вештина врачања, бајања.

Магија има практичну сврху. Магијски систем идеје сматра да може да утиче на појаве и покреће их у жељеном правцу. Магија даје практичне савете (како обезбедити плодност, пружити заштиту, превазићи недаће). Напретком науке и рационалног сазнања магија губи своју чаробну моћ. Њени остаци опстају у виду празноверице и враџбина. Деца расту у свету магичног слушајући бајке и поистовећујући се са њиховим јунацима.

Обичај као друштвено правило настаје споро, понављањем одређеног обрасца понашања. Снага обичаја је управо у његовом дугом трајању, али то је и његова слабост. Друштвене промене се много брже одигравају и обичај не може да им се прилагоди. Због ове особине често делује као конзервативна сила. Снага обичаја огледа се у санкцијама које предузима друштво у случају његовог кршења. Распон санкција

креће се од подсмеха, ругања, презира, прекида контакта са прекршиоцем, па све до избацивања из заједнице, а понекад и до смртне казне. Постоје различити обичаји: свадбени, погребни, обичаји улепшавања за које историја каже да постоје од када и човек, само је схватање лепоте различито од народа до народа. Разне прославе и празници повезани су са обичајима и религијским опредељењима.

Животни обичаји су обичајна пракса везана за важне прекретнице у животу, од рођења до смрти.

1. НАРОДНА ТРАДИЦИЈА КОД СРБА

"Народ српски нема други људи осим сељака."

(Вук Стефановић Караџић)

Сл.1

У свом привредном и културном развоју Србија заостаје за развијеним земљама. У XIX веку постављени су темељи развитка Србије као европске државе.

Захваљујући највише Вуку Караџићу који је бележио народне обичаје и стваралаштво, ми знамо понешто из народне традиције из времена пре XIX века.

Становништво Србије тог доба углавном је живело на селу и било је неписмено. У градовима Срба готово да није ни било. Сам назив «град» значио је утврђење и везивао се за боравак турске војске. Поред утврђења, у варошицама, живели су трговци и занатлије.

Почетком XIX века у Србији је било четиристо хиљада становника, а почетком XX века око два милиона и петсто хиљада. И територија Србије се удвостручује. 85 % Срба живи на селу, бави се пољопривредом, сточарством.

Срби су народ који је своју лепоту и мудрост живљења саткао у културу и уметност, обичаје и веровања, а све то указује на чињеницу да Срби поседују богату традицију. Народно искуство гомилало се вековима: радом, борбом са природом и самим собом, али и трагањем за истином и нечим новим, непознатим.

Традиционална култура Срба је тековина коју делимо и са другим народима, а опет по нечему смо и посебни (слављење крсне славе, постојање Светог Саве у религији).

Наша култура обилује обичајима (који се некад преплићу са сујеверјем), бројним ритуалима који су сложене симболичке и практичне активности религије.

Обичаји, веровање и сујеверје долазе из традиције. Сваки појединац, рођен у њима, прихвата их попут језика или мириса родне груде који удише.

Прихватамо их несвесно, они утичу на наш карактер и одређују нашу припадност одређеном поднебљу. У души и свести народа остала су сећања која из поштовања према својим коренима морамо чувати од заборавља.

У том циљу, задржаћемо се на обичајима који су везани за период трудноће, рођења, бабина и крштења.

2. НАРОДНИ ОБИЧАЈИ И ВЕРОВАЊА ВЕЗАНА ЗА ТРУДНОЋУ

"Много времена треба да од детета постане човек."

(Народна изрека)

Сл.2

Српска народна песма описује жену нероткињу као стабло без плода, као ружин венац без цвета и заступа здраворазумски и природан став да је сврха брака и брачне среће у потомству.

У земљи сељака сваки нови члан породице представљао је радну снагу и продужетак лозе.

Трудна жена и њен плод представљају бригу породице и шире друштвене заједнице. Због тога постоји читав низ магијских правила, веровања и обичаја како би се остварио жељени циљ: очување здравља будуће мајке и детета.

Обичаји у трудноћи везани су за:

- заштиту труднице од злих сила,
- веровања и знања везана за олакшање порођаја,
- гатања о полу детета и
- добијање здравог порода.

2.1. ЗАШТИТА ТРУДНИЦЕ ОД ЗЛИХ СИЛА, УРОКА

"Јер су јадне рода урокљива, на путу их устријели стр'јела."

(Женидба Милића Барјактара)

Трудница је подложна дејству злих сила ("урокљивих" очију), демона и злонамерних људи.

- Она своју трудноћу мора крити од људи, и не сме без преке потребе излазити из куће, а после заласка Сунца никако. Мора припазити да се не креће путевима који се пресецају, јер ту- на раскршћу може нагазити на зло.У

Србији нису смеле имати додир са храном везаном за празничну трпезу, јер се веровало да је гравидна жена нечиста, као што је и одређеним данима морала избегавати шивење.

- У Босни није смела сејати жито и стоци давати со. Предмете није смела директно давати у руке.
- Такође је било уврежено мишљење да трудне жене не прилазе покојнику и не присуствују сахранама.
- Док је жена трудна по народном веровању мора да се придржава неких правила: не сме узети ништа туђе, не сме појести ништа кријући, нити од некога нешто позајмити, не сме клати живину, нити гледати друге како то раде, мора пазити да не пређе преко конопца, да се не би обавила пупчана врпца детету око врата...
- Као заштиту од злих сила носила је амајлију, како би избегла дејство "урокљивих очију". Амајлију је представљао чен белог лука, крстић набављен у цркви, црвен конац везан око врата или руке, светлост свеће, со.
- Трудница треба да склања поглед са ружних ствари (да се дете не би родило нагрђено) и са животиња чије особине је дете могло да поприми (на пример: пуж- балав). Ако се трудница у страху ухвати за неки део тела, дете ће бити обележено младежом.
- Да би се трудница заштитила од злих сила, са извора који никада не мења ниво (ни лети, ни зими, нити за време суше и киша) узима се чудотворна вода, која служи за пиће и умивање.

НАРОДИ МНОГИХ ЗЕМАЉА ВЕРУЈУ У МАГИЈСКУ МОЋ УРОКЉИВИХ ОЧИЈУ

Рускиње су своју трудноћу држале у тајности- за трудноћу су знали само муж и ужа породица. У суштини овог веровања је бојазан да би зле, нечастиве силе могле да науде мајци и плоду уколико се трудноћа обелодани. Сматрало се чак и да би добронамерни људи могли да урекну, а странци би могли да погледају трудницу «злим очима».

Такође, будућа мајка је морала да своје понашање подреди одређеним правилима како не би доводила себе и дете у својој утроби у опасност (током трудноће жена у Русији није смела да сече косу- асоцијација на прекид пупчане врпце пре времена- побачај).

Западни обичај куповине ствари за бебе пре рођења у Русији је изазивао згражавање. То се сматрало «изазивањем судбине».

Веровање у постојање урока присутно је и у исламским земљама.

**"Суштина урока се састоји у погледу са дивљењем,
помешаним са завишћу особе покварене душе,
који штетно делује на онога коме је упућен."
(речи Алаха упућене Хакис Ибну Хадзер)**

Најближе овом примеру је змија. Кад се сретне са непријатељем, у њој проради мржња што у комбинацији са отровом изазива озбиљне последице.

**"Оне ослепљују и изазивају побачај."
(Ел-Бухарит: 6/248 и Муслим: 2233)**

Неки народи (Стари Римљани, Сумерци, Микенци, Индијци, Кинези) коралима су приписивали чудотворне моћи- жене су их носиле као амајлију (веровале су да имају заштитну моћ у трудноћи).

2.2. ОЛАКШАВАЊЕ ПОРОЂАЈА

"Нема терета без детета."

(Народна изрека)

Живот и рад трудница на селу повећавали су број побачаја. Сељаци су се строго придржавали моралних правила и обичаја и њих се морала придржавати и трудница.

Сви претпорођајни ритуали и обичаји окарактерисани магијско-религијским елементима имали су за циљ да олакшају порођајне муке породиљи и да се на свет донесе здраво дете.

Многи обичаји почињу још за време свадбе (младенци на венчању треба да одреше одећу и обућу како би млада лакше рађала, а током прве брачне ноћи пожељно је да младожења откопча дугмад на невестином оделу).

У нашим крајевима присутна је и симболика јајета у поредбеним радњама (жена ће се порађати брзином кокошке која је снела јаје).

Интересантна је и симболика веровања у имитативним магијским радњама- симболишу лакоћу порођаја (провлачење породиље кроз обруч од каце који је сам пукао...)

Елемент воде, такође, има важну улогу. Вода је као живо биће. Срби је у обредима поздрављају и позивају речима:

"Водице, по Богу сестрице, однеси моје грознице."

(Српска народна изрека)

Отклањање порођајних мука као и излечење болесника праћено је изреком:

"Као водом однесена."

(Српска народна изрека)

Вода има чудотворну моћ због поседовања својих карактеристика: бистрине, чистоће, протока и кружења у природи представља извор живота. Извори су «чудна» места, о њима су испеване бројне песме, приче, бајке и легенде.

**И ДРУГИ НАРОДИ ИМАЈУ СВОЈА ВЕРОВАЊА И ОБИЧАЈЕ
ВЕЗАНЕ ЗА ОЛАКШАЊЕ ПОРОЂАЈА:**

У Русији (Калушка област) пећ је имала важну улогу у претпорођајним мукама труднице. У Украјини је бабица ударала по пећи и плафону, а Пољаци су алегоријски призивали лак порођај исказом:

„Пећ се развалила- растурила.“¹

Слични искази постојали су и код Аустријанаца и Швеђана.

У Кини постоје занимљиви обичаји везани за рађање беба који су се и данас задржали у кинеским провинцијама.

ЈАЈА ЗА ПОЖУРИВАЊЕ ПОРОЂАЈА

Рођаци долазе трудници у посету и поклањају јој обично деветнаест јаја (може и више, важно је само да број буде непаран). Трудница узима зашећерено јаје (такозвано „јаје пожуривања“). Ритуал симболише нестрпљивост породице и жељу за правовременим, безболним и безбедним порођајем, а јаја представљају симбол живота и рађања.

У Јапану се сматра да је пас човеков одани пратилац, његов лик штити децу, а женама олакшава трудове при порођају.

2.3. ГАТАЊА ВЕЗАНА ЗА ПОЛ ДЕТЕТА

**„Потом прође неколико земана,
и она опази да је носећа,
а кад прође све њезино време,
роди она сина колик палац.“**

(Народна књижевност)

Посебну радост и весеље у кући представља рођење мушког детета- прворођеног или дугоочекиваног. Добија се наследник имена, имања, крсне славе и наставља се лоза.

Рођење сина обележава се пуцањем из ватреног оружја. Пријатељи и рођаци отимају оцу капу са главе, трескају њом о земљу, цепају му кошуљу.

У нашем народном језику постоје називи за мушке претке и потомке:

---

¹ Ганцкаа, 1999, 12.

бела пчела- најмлађи члан породице
бели орао- најстарији члан породице.

Знакови о полу детета, по народном веровању, скривају се у знаковима супротности: лево- десно; округло- шиљато; горе- доле...

Антоними: десно, шиљато, горе, у кући, дугачко везани су за мушко дете (односе се на изглед стомака труднице, положај при спавању, дебљину усне, болове у горњем пределу тела, страну стомака на коју се дете прво продрма...).

Исто тако, односе се и на промене у изгледу будућег оца (величина брка и тако даље).

Ови знакови се јављају спонтано, али исто тако постоје и циљана гатања, понегде су присутна још на свадби (Врање). Понавља се симболика јајета: пол се одређује према начину падања- врх је предвиђао мушко дете.

Одређени предмети и делови тела при додиру, такође, носе симболику у себи.

Мушки симболи су: оружје, нож,нос...

а женски: маказе, уста...

У Кини је постојао календар зачећа стар око седамсто година. Пронађен је у околини Пекинга у гробници једног цара. Уз помоћ календара и тренутка зачећа претпостављао се пол детета. Данас, календар представља изложен експонат.

3. РОЂЕЊЕ И НЕПОСРЕДНО ПО РОЂЕЊУ

„Сирото дете које себи нупак везује.“

(народна изрека)

Сл.3

Човек се рађа с осећањем припадности породици која је увек била његово уточиште. И данас је породица једна од најважнијих друштвених институција.

Она пресудно утиче на формирање личности, јер деца у породици стичу прва знања и представе о свету, и ту остварују емотивну блискост са осталим члановима породице. Основне одлике српске породице су: крвно сродство између чланова, заједничка имовина, крсна слава, заједнички домаћи, верски и други обичаји.

Сваки нови члан породице дочекиван је са великом љубављу и рођење детета је представљало велики празник. Нежност и љубав према новом члану породице саткана је и у народним успаванкама. Оне су симбол рађања новог живота. Ритам и мелодије су им у складу са клађењем колевке или љуљке у којој дете спава.

**„Мајка Јову у ружи родила,
Ружица га на лист дочекала,
Ластавица крилом покривала,
А пчелица медом задојила.
Нек је румен ко ружа румена,
Нек је хитар ко ластавица,
Нек је вредан ко пчела малена.²“**

Дете први пут у колевку ставља онај који има добар сан.

Сматрало се још и да плава боја штити мушке бебе. Обичај датира одавно, а сводио се на веровање да су мушке бебе супериорније од женских. Биле су подложнији дејству злих сила и безбрижно детинство могла је да им обезбеди плава боја неба- што је представљало небеску заштиту.

---

² Одломак народне успаванке „Мајка Јову у ружи родила“.

„У тим данима било је раширено и јако веровање у постојање злих духова. Сматрало се да злонамерне силе посебно привлаче време и место дешавања великих људских радости, као што су рођења, свадбе, победе и остварење успеха. Тако је у тим тренуцима требало предузимати нарочите акције да би се одбили напади замишљених духовних сила. Током векова настала је широка лепеза празноверица и ми, иако више не верујемо у духове, и даље једни другима желимо „срећу“ и настојимо да избегнемо „малер“ настављајући са извођењем многих древних заштитних ритуала, као што су укрштање прстију, облачење неког позајмљеног одељног предмета приликом венчања, преношење младе преко прага, избегавање пролажења истим путевима. Све те радње имају своје тајно, заборављено значење и помажу нам да се заштитимо од древних, злих духова. Иста ствар је и са одевањем мушких беба у „небеско“ плаво, у боју неба узвишеног боравишта сила Бога.

Уколико се зли духови злослутно окупљају око бебине собе покушавајући да продру унутра и нанесу зло одојчету, у томе ће да их спрече и отерају магична моћ свете плаве боје малишанове одеће и других украса у соби. У неким земљама средњег истока не штите се само бебе него и цела кућа тако што се улазна врата боје у светло плаво.

Уколико је плава боја била неопходна заштита од напада надприродних сила, онда није јасно зашто и женске бебе нису уживале сличну заштиту. Зашто и њих нису облачили у плаво? Практичан одговор био би да је било zgodно да постоји непосредна визуелна разлика између мушке и женске одојчади. Тако је било важно пронаћи неку неплаву боју. Изгледа да је избор пао на розе, јер је то боја коже бебе (кад је реч о старој Европи). Као земљана и биолошка прикладна је за женско тело, насупрот етеричној плавој, небеско плавој за мушке малишане. Психолошки гледано, розе асоцира на здравље и чистоту- чиста роза боја некаљане коже- што даје додатну привлачност као симболичкој боји женске бебе..."³

Да је и у нашој традицији постојало веровање да су мушке бебе склоније уроку, сведочи народна књижевност (успаванка):

СПАВАЈ ЧЕДО

**"Спавај, чедо, родила га мајка,
У горици ће се легу вуци,
Челица те медом задојила,
Бијела вила злату баба била,
У свилене пелене повила,
Мушкијем те опасала пасом,
Дала тебе капу вучетину,
Вучју капу и од орла крила,
А на капи свакојака биља,
А највише девојачког смиља,
Кад ми будеш момак на женидбу,
Да те нико урећи не може.
Спавај, спавај, сан те преварио,**

³ Из књиге «Разумевање бебе», Дезмунд Морис.

**Прије тебе него твоју мајку;
Сан у бешу, а не сан под бешом,
Уроци ти под ногама били,
Моме злату ништа не удили,
Наудили у гори хајдуку;
Уроке ти вода однијела,
Моме чеду здравље даривала,
Донијела здравље и напредак
да ми буде здраво и напредно."**

Сви ови страхови од злих сила у позадини крију превелику љубав и бригу према новорођеном члану породице.

У српском народном веровању укорено је и мишљење да судбину детета одређује и време (час, дан, месец, година) рођења. Тренутак рађања одређује колико дуг ће бити човеков животни пут, да ли ће га пратити срећа, здравље, успех, радост, или га "не дај Боже" очекује она тамна страна живота. Тај дан (када се дете родило) звао се "кравај". Тада би се месили медени колачи "кравајчићи".

Дете које је рођено на неки светац, биће "заштићено", односно јако, здраво и срећно у животу. Њега прате речи:

"добар га дан донио".

Дете рођено у одређеним данима у седмици има унапред предвиђену судбину.

Бог је почео стварање света у **понедељак** и он је добар и за почетак живота.

По старом веровању, **уторак** се назива несрећним даном. Постојао је израз:

"црни уторак".

Среда је замишљена у веровањима старих Срба као светица (света Среда), тај дан се поштује као и "црвено слово" у календару - нико се не весели, строго се пости, жене се уздржавају од свакодневних послова.

За **четвртак** постоји народна изрека:

"Сви су дани добри, а четвртак понајбољи."

И **петак** је окарактерисан изреком:

"У петак сваком послу рђав почетак.

Субота је дан мртвих- задушни дан.

Недеља је свети дан, дан одмора (назив долази од православног не деља - не делати).

Човекова судбина одређена је и звездом под којом је рођен. Отуда потиче и израз:

"Рођен је под срећном звездом."

Деца рођена у преподневним часовима напредују, биће здрава и срећна, са одмицањем дана, одмиче и срећа.

У народу постоји и негативно тумачење рођења близанаца као и бројна веровања везана за постељицу која је у мајчиној утроби била саставни део плода па се

она брижљиво чува или закопава у земљу како је се не би докопале вештице. На исти начин чува се и део пупчане врпце који је отпао.

3.1. ПРВИХ ЧЕТРДЕСЕТ ДАНА ПО РОЂЕЊУ ДЕТЕТА

Сл.4

**"Дете много миловано,
никад добро васпитано"**

(Народна изрека)

ПРВО КУПАЊЕ

Прво, ритуално купање детета следи тек након молитве. Дете до крштења је "нечисто", "грешно" и купање има улогу обреда чишћења, али и припадности породици. Купању детета приступа најчешће очева или мајчина мајка. Вода се греје на огњишту како би се дете везало за кућу, породицу. У воду се, обично, лети ставља здравац, а зими босиљак, ради здравља.

ПРВО ДОЈЕЊЕ

"Ако некоме нешто није дало мајчино млеко, кравље није надокнадило."

(Народна изрека)

Обичај је да дете први пут не подоји мајка већ "задојиљка" која овим чином постаје помајка детету. Ово задојавање има ритуални карактер и пропраћено је низом

символичких радњи са циљем да се дете одржи у животу. Постоји веровање да ће дете које подоји мајка бити размажено и самовољно, да ће доћи у додир са још увек «нечистом» мајком и да путем млека добија карактерне особине.

ПОВИЈАЊЕ

Повијање као чин је у тесној вези родитеља и њихове жеље да им дете буде привржено. Оно се више приваја родитељу у чију је кошуљу умотано. Да би дете било мирно и умиљато, повија се и у јагњећу кожу.

3.2 БАБИНЕ

"Сваком детету седмо вече по рођењу, долази усуд, да му осуди што ће му бити у животу. Зато се мало дете посебно чува седмо вече. И што се коме пресуди, оно мора и бити. Од тога нико не може утећи."

(Вук Стефановић Караџић)

СУЂЕНИЦЕ

Сл.5

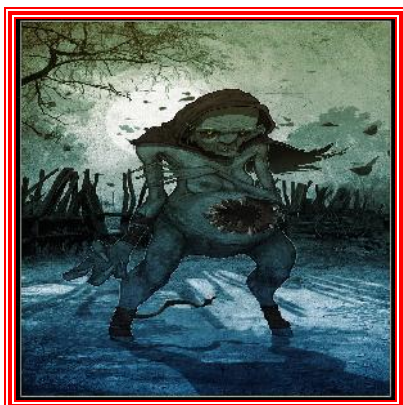
По народном веровању, треће или седме ноћи по рођењу детета, долазе суђенице и одређују судбину детета. У старословенској митологији суђенице су представљене као божанско тројство (жене обучене у бело: две су доносиле срећу детету, а трећа је могла да му науди). Суђенице су дочекиване погачом, вином, босиљком, златницима и сребрњацима. На основу овога очекивала се благост у прорицању судбине.

Шест недеља након порођаја траје период који се зове «бабине». У том периоду, породиљи се доносе дарови: погаче, пите, уштипци, вино и ракија, а детету одељни предмети и сребрни новац.

Дете и породиља су у овом периоду подложни утицају злих сила, демона. Сви обичаји везани за бабине имају заштитни карактер. Мајка и дете се у том периоду не одвајају, нити излазе из куће.

Сл.6

БАБИЦЕ

Бабице су зли демони болести, понекад убијају новорођенче и његову мајку. Њихова "мета" је тек рођено дете које није сигурно све до крштења. У опасности је била и мајка првих четрдесет дана након порођаја. Бабице су увек нападале ноћу, а могло их је бити и више одједном.

Имале су способност да нападну и посредством неког предмета, па се ноћу износило из просторије све што је било ризично по дете и мајку. Као заштита у соби је остављена ватра, или светлост, а у појединим деловима Србије врши се кађење детета.

По народном веровању бабице су душе жена које су умрле у трудноћи или при порођају. Оне су гневне, и свете се искаљујући свој бес на најрањивијима, немоћнима и болеснима.

ПОВОЈНИЦА

Повојница, као магијско-ритуална радња представља жељу да дете сазри у полно зрелу одраслу особу.

Обичаји везани за садржај повојнице разликују се од краја до краја. У Црној Гори, под повојницом се подразумева колевка, повој, пелене и простирка, а понегде се дарује само појас.

На повојницу се дарује и породиља (доноси јој се храна и пиће) и пожели се срећа принови. При одласку, повојничарке и породиља се не поздрављају. У српском народу, недоношење повојнице сматра се великим грехом.

За разлику од „мале“ постоји и „велика“ повојница која се обележава касније и на коју долазе кумови, старојко, рођаци и пријатељи.

ОБИЧАЈИ ДРУГИХ НАРОДА НАКОН РОЂЕЊА ДЕТЕТА

Муслиманске бебе већ пар сати након рођења се уводе у веру. Новорођенче слуша речи из Курана од оца или неког другог члана заједнице. Обред се састоји у томе да се направи колач (buhung) од пиринча, биља и брашна који се ставља на бебину главу.

У другом ритуалу, плацента се испира у води са тамариндом (индијском урмом) и заједно са другим предметима: оловком и папиром (због учења), иглом за шивење (ради здравља), пиринчем (за срећу) и новчићем (за богатство) умотава се у крпу.

У северној Уганди се, такође, врши обред на рођењу и симболизује значај повезаности детета и заједнице. Врши се церемонија пива: пре првог подоја, детету се у уста кане кап домаћег пива (од проса или банане). Пиво представља симбол друштвеног живота. Кап пива истиче значај друштва у животу детета.

Код Хиндуиста се новорођенче сматра нечистим и исквареним током боравка у материци. Зато, одмах по рођењу, онај ко порађа бебу приступа чину ритуалног прања (мешавином бадемовог уља и индијског шафрана) и масирању бебе. Масаже се изводе свакодневно, од треће недеље до најмање три месеца.

Код хиндуистичког народа Чудакарана, обред прочишћава дете и симболизује попуштање везе између мајке и детета, а почетак очеве улоге у животу и образовању детета. Обред се изводи испод ватре, дете је окупано и обучено, отац брије прве увојке косе детету, изговарајући свете мантре, остављајући позади неколико праменова чији је број одређен породичном традицијом. Обријана коса се закопава у земљу.

Познати су и обреди заштите код аустралијских Аборицина и Руса. Аборицини излажу бебу диму, верујући да ће је то заштитити и ојачати отпорност организма на болести. Обред изводи бебина бака, а дим је од ароматичних биљака и лишћа. Неколико секунди се држи беба у диму изнад ватре, а затим се масира. Дим односи нечистоћу са детета.

Код Руса, обред заштите се изводи урањањем детета у хладну воду (челичење или закаљивање). Бебе неколико секунди бивају под леденом водом. По њиховом традиционалном веровању, овај обред се врши да би се лакше одбраниле од болести и прилагодиле хладним климатским условима.

4. КРШТЕЊЕ

„Ову здравицу божијег пића пијем за срећу и дуг живот мог кумића. Да га Бог поживи много година. Нек буде узданица и понос својим родитељима. Нека вам је срећна принова, да Бог да. Нек су живи родитељи! Дај Боже да сви скупа дочекамо, па да овом чеду и на свадби заиграмо! Да Бог да!“

(Здравица приликом крштења)

Сл.7

КРШТЕЊЕ

Догађају присуствује кум који је венчао родитеље и детету дао име. Главни део обреда обавља свештеник. Верује се да чином крштења дете добија свог анђела чувара.

Кум у наручју држи своје кумче и упаљену белу свећу, а свештеник чита молитву за здравље и срећу детета. Затим, свештеник врши миропомазање тако што на челу детета освештаним уљем обележи крстић. Онда детету одсече прамен косе и посипа га освећеном водом. Одрезану косу свештеник предаје мајци. Она је трајно чува. Кум дарује кумче крзницом (белим платном) и капицом, а он добија кошуљу и друге дарове.

По православном веровању, некрштена деца се не могу причешћивати, нити се у храму божијем венчавати.

КУМСТВО

Кумство се преноси са колена на колено у породици. Ако из неких разлога кумство мора да се прекине, онда се одлази најстаријем члану кумове породице и моли за „опроштај кумства“. Када се добије опроштај, тражи се ново кумство. Понекад је то „кумство на срећу“, или „случајно кумство“.

Кум се поштује, од њега се не узима зајам, нити му се нешто замера. У кућу се позива само три пута: на крштење, венчање и у случају смрти. Кум се не вређа, кумова клетва је најопаснија.

У нашем народу се каже:

„На небу Бог- на земљи кум.“
„Лош је човјек којег нико неће за кума.“
(народне изреке)

Обред крштења почиње одласком оца детета код кума. Том приликом, донеће погачу и каранфиле. Обред се изводи на тачно утврђен начин. Дете се крсти преподне, а у подне се служи свечани ручак. За дан крштења детета обично се одређује недеља, или празничан дан- али никада слава.

„Уторак је несрећан дан у који се ништа не започиње.
Тога дана се не крштава, не венчава,
не праве свадбе, нити пере рубље.“
(Народно веровање)

После ручка, важан догађај је објављивање дететовог имена. У нашем народу присутна је и симболика кумове капе. У Хомољу, кум кумчету приликом казивања имена дарује капу која представља амајлију докле год се капа носи. Капа ће отерати зле демоне од детета, а најјаче дејство ће имати изврнута капа. Из тих разлога преврће се и дечија капа.

„Податак је додуше узет из обичаја хомољских Срба, али је очевидно старински српски, и могао је бити познат и тамо у Мачви где се дешава приповетка Јанка Веселиновића.“⁴

ИСТОРИЈАТ КРШТЕЊА

Хришћанско крштење датира још из времена када је Јован Крститељ крстио Исуса Христа.

Најранија крштења забележена у Библији обављана су на одраслима тако што су урањани у воду. Обичај се развио током раног периода хришћанства. Разликују се

---

⁴ „Мит и религија у Срба“ Веселин Чајкановић.

обреди у различитим хришћанским верама. У православној, свештеник урања бебу три пута у крстионицу, пре миропомазања уљем, званим кризма. Ово уље се користи и у католичкој цркви. У англиканској, свештеник прелива светом водицом бебино чело, затим, начини знак крста и да беби име. Крштење представља прочишћење од старог живота и посвећење новом.

ОБРЕД ДАВАЊА ИМЕНА КОД ДРУГИХ НАРОДА

Номадски народ из Нигерије церемонију давања детету имена сматра најважнијим ритуалом у детинству. Прво се у част новог живота жртвује коза, затим се детету и мајци брије глава као симбол ојачања њихове везе. На дан церемоније, старија особа из села беби даје име, а родитељи га не смеју изговарати да га не би чули зли духови.

На Балију, обред званичног давања имена обавља се кад беба напуни три месеца, а у току прве године живота изводи се низ обреда. До тада се беба не сматра особом, и о њој говоре као о „мишу“. Најважнији део обреда је држање детета изнад посуде са водом у којој се налази лист за мудрост, новчић за богатство, зрно пиринча и кукуруза за марљивост и накит који симболизује пожуду. Предмет који дете прво десном руком извуче из воде обележиће његову будућност. Након таквог церемонијала, дете први пут може на земљу да се спусти.

На Балију, родитељи преузимају име свог прворођеног детета и то ново име назива се текноним. На Фиџију, супружници могу између себе да се ословљавају правим именом, али сви други их ословљавају текнонимом. У источној Африци, случај је обрнут.

Обред давања имена код Јевреја зове се „brit mila“. Након осмог дана по рођењу, мушка беба се обрезује и добија хебрејско име. Brit mila се изводи по дану, у Синагоги или породичној кући. Након обрезивања, родитељи поздрављају пријем детета у веру и благослове га молитвама за здравље, брак и добра дела. Детету се даје кап вина и након тога званично се објављује његово име.

4.1 НАДЕВАЊЕ ЛИЧНОГ ИМЕНА

**„Ружа би исто тако мирисала
и да је друкчијим именом зовемо.“**

(Народна изрека)

Древно је веровање да је име звук, покретачких сила и да је идентично ономе што означава. Имати сазнање о имену значи поседовати моћ над тим. Зато су имена људи представљала табуисане речи. Име значи идентитет, увод у заједницу, оно нас прати кроз живот, живи и након наше смрти. Имена „путују“, подлежу моди:

„Имена луда налазе се свуда.“
(Народна изрека)

Важно је да име не вређа морал, и да се са поносом носи:

„Добро име се тешко стиче, али лако губи.“
(Народна изрека)

Име представља еквивалент саме личности:

„Бобу рећи боб, а попу поп.“
(Народна изрека)

Јунаци из бајки „носе“ скривену симболику својих имена. Сетимо се само неких: Пепељуга, Црвенкапа, Палчић, патуљци: Уча, Смешко, Љутко, Кијавко, Поспанко, Стидљивко, Мутко. Како су бајке рођене из усмених народних прича, и опстајале су хиљадама година преносећи се с генерације на генерацију, и ова имена су део неке традиције и имају укореењено значење у народу.

Надевање имена представља магијско-религијски чин у обреду крштења и вид заштите новорођенчета од злих сила које му могу наудити. Због страха од урока и демона, дечије крштено име се крије, оно бива замењено другим именом, а дете може добити и надимак. У Вуковом „Ријечнику“ помиње се надимак.

**„У Херцеговини и у Црној Гори много чељаде (и мушко и женско)
има још једно име осим крштенога,
такво се име онда назове надимак.“**

Прескачући име или надимак, врло се често деца називају „Живко“ са тежњом да им се пожели дуг живот. Из истих разлога назива се и: „Добар дан“, „Даће Бог“, „Добро дошао“ (изрази и жеље позитивног исхода).

Умирање деце у породици, по веровању Срба, зауставиће се ако се принови да симболично име: Стојан, Станко (Станмир, Станиша, Станојло, Станислав...)

Имена ватре, минерала и метала одбијају зло, уроке и болести. Постоје и изреке везане за ове појмове:

**„Бити тврд као гвожђе.“,
„Јак као стена (камен).“,
„Жарити као пламен.“**
(народне изреке)

Та имена су Гвозден, Златко, Каменко, Огњен, Жарко...
Бисерка, Искра, Сребренка...

Да би се дете сачувало у животу, даје му се име Живко (и варијанте: Живота, Живорад, Живојин...), а симболизацију и жељу здравља препознајемо и у именима Здравко и Дренко.

„Здрав као дрен.“
(Народна изрека)

Ружним и мрским именима су се одвраћале и заваравале зле силе по принципу:

„И кад куне мајка благосиља.“
(Народна изрека)

У групу „ружних“ имена спадају: Грд, Грдман, Грдона, Гадић, Мркша, Завид, Горча, Смрд, Грдиша, Грозден, Злоб...

Хришћанска деца су у ту исту сврху добијала турска имена, важило је правило:

„Никад ђаво на горега неће.“
(Народна изрека)

„Брат брата над јамом води, али у јаму не носи.“
(Народна изрека)

У нашем народу било је распрострањено и име Вук зато што се сматрало да ће то име заштитити дете од злих духова, немаштине и болести.

Тако је и Вук Стефановић Карацић добио име. У то време смртност деце је била велика, па и у његовој породици. Добио је име Вук према народном веровању како би остао жив. Иначе, био је шесто дете по рођењу у породици Карацић и мада болешљив доживео је 77 година. Он у свом „Српском рјечнику“ пише:

**„Кад се каквој жени даду дјеца,
онда се надјене име дјетету Вук,
јер мисле да им дјецу вјештице једу,
а да на вука неће смјети ударити.“**

Постоје и имена „благослова“ настала од милозвучних придева. У основици имају придеве „добро“, „мило“, „драго“, „благо“, „весело“, „срећно“, „радосно“, „душевно“. Ово је највећа група имена, јер се кроз давање имена често „описује“ или „дарује“ и немогуће их је све побројати. Нека од њих су: Добривоје, Милош, Драгољуб, Веселин, Благоје, Сретен, Душан....

Девојчицама су се надевала често „миришљава“ сладуњава имена: Биљана, Ружа, Дуња, Јагода, Невена, Цветана.....

Верска имена која садрже именицу Бог за основу имају Свето писмо и хришћанско учење о бесмртности душе, васкрсења, светлости, спасења. Таква су рецимо: Богољуб, Анђелко, Аранђел, Верослав, Крста, Света, а од женских: Анђа, Богданка, Верослава, Кристина, Спасенија.....

Овај кратак приказ надевања личних имена открива право лексичко богатство и стваралачку домишљатост Срба. Име је чаробан кључ и лични печат, носи се са радошћу и поносом.

„Према старом схватању, име није само оно што карактерише његовог носиоца, него и битни саставни део његове личности. Оно што нема имена не постоји. Притом постоји веровање да име одговара бићу, или барем квалитетима његовог носиоца“⁵

Код нас у Породичном закону прописано је да се детету не сме давати погрдно име.

Нема људске заједнице на овом свету у којој имена не постоје

Још су стари Римљани имали изреку

„Nomen est omen“ – име је знамење

Током већег дела своје историје имали су само 18 мушких имена, док их жене уопште нису имале, носиле су имена породица и сестре су се ословљавале бројевима по реду рођења (Прима, Секунда, Терца....)

У раном средњем веку француски краљеви су носили имена у којима се јасно говорило о њиховим карактеристикама: Карло Ћелави, Пипин Мали, Карло Дебели, Карло Припрости.... Данас, према француском закону детету се може дати име само са листе дозвољених имена.

У Немачкој су измишљена имена забрањена. Међу дозвољенима налазе се имена у чијем корену имамо назив неке животиње: Вулфил, Адолф, Рудолф (вук); Арнолд (орао); Бертрам (гавран); Леонард (лав); Бернард (медвед).

Јапанска народна изрека каже:

„Човек је смртан, али његово име може постати бесмртно.“

Ислам проповеда:

„Ви ћете на судњем дану бити прозвани по вашим именима и по именима ваших очева, зато надените деци лепа имена.“

⁵ Библијска енциклопедија“ (протођакон Радомир Б. Ракић)

ЗАКЉУЧАК

„Само мали духови разликују туђе и своје. Великодушан човек види читав свет као своју породицу.“

(народна изрека)

Дајући себи за право да поштујем своје порекло, и будем „свој на својем“ руководила сам се оном народном изреком:

„Своје чувај, а туђе поштуј!“

Културу једног народа треба схватити као карактеристичан склоп веровања, обичаја и образаца мултидисциплинарног карактера који су само наизглед просторно ограничени, јер разумевање разлика међу појединцима и групама развија свест урбаног човека данашњице и уједињује га са другима.

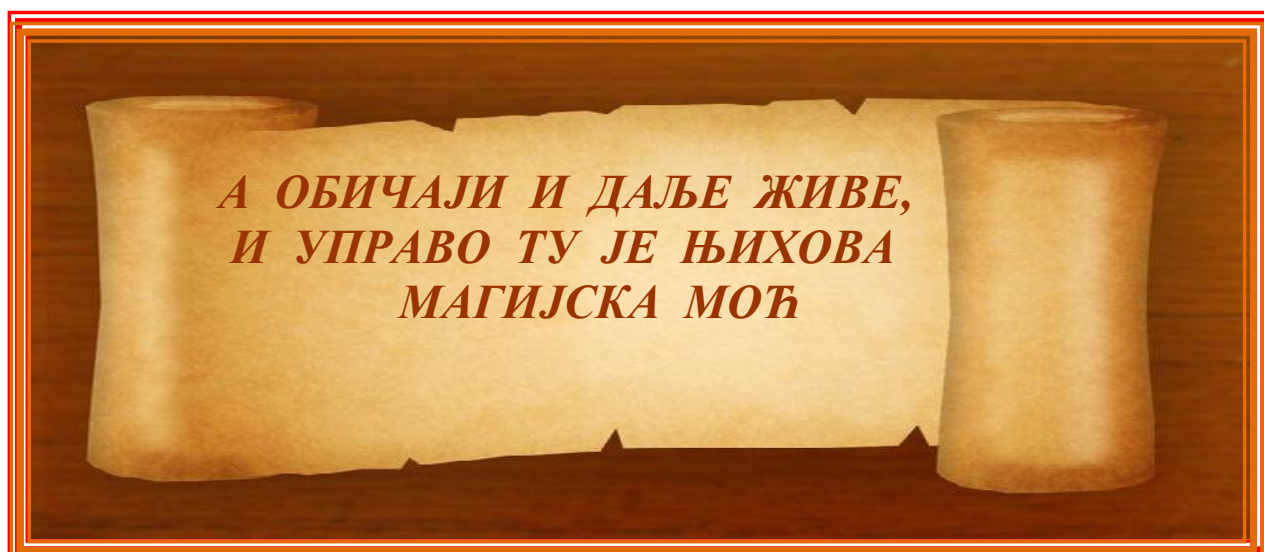
Понекад предрасуде о другим народима се мењају спорије од темпа живота, али и ту се треба послужити мудрошћу стицану вековним искуством:

„Упознај друге да би их заволео“

(народна изрека)

Многе се културе преплићу и развијају под утицајем других културних образаца, али значај једног народа огледа се у аутентичности његових веровања, надања и у снази духовне моћи. Колико је чување српских обичаја значајно говори наша народна изрека:

„Боље земљу продати, него обичај изгубити“

ЛИТЕРАТУРА

- Требјешанин, Жарко: *Представа о детету у српској култури*, Југословенски центар за права детета, Београд, 2000;
- Миодраговић, Ј.: *"Народна педагогија у Срба или како наш народ подиже пород свој"*, издање Задужбине Коларца, Београд, 1914
- Ђорђевић, Т.: *"Деца у веровањима и обичајима нашега народа"*, Београд, 1941
- Вуковић, В. Миодраг: *Измена стања свести у религији*, Учитељски факултет, Универзитет у Београду, 2011;
- Чајкановић, Веселин: *Мит и религије у Срба*, Српска књижевна задруга, Београд, 1973;
- Мучибабић, Милимир: *Породица-Контраверзе и изазови*, Филип Вишњић, Београд, 2007;
- Др Митровић, М., Др Петровић, С.: *Социологија иа IV разред средње школе*, Завод за уџбенике и наставна средства; Београд, 2003;
- Dženet Mohun, главни уредник: *Велика илустрована енциклопедија*, Човек, Младинска књига, Љубљана, 2007;
- Wright, R.; Roberts, D. : *Велика илустрована енциклопедија*, ČGP Delo, Љубљана, 1974;

- Ђурђевић, Александар: *Рађевина*; www.rastko.rs/objave/aleksandar-durdev-otvoreno-pismo/sv/
- Марјановић, Весна: *Обичаји везани за рођење детета код становништва општине Пирот*; www.anthroserbia.org/1343321dacc64516a3eee268c2607b03.pdf;
- Морис, Дезмонд: *Разумевање бебе*, Завод за уџбенике, Београд, 2005;
- Мијатовић, М. Станоје: *Обичаји српског народа из Левче и Темнића*; www.kodkicosa.com/obicaji_srpskog_naroda_iz_levca_i_temnica.htm ;
- Трајановић, Сима: *Ватра у обичајима и животу српског народа*, Просвета, Београд, 1990;
- Дојчиновић, Биљана: *Књига имена*, Креативни центар, Београд, 1996;
- www.krstur.com/obicaji ;
- www.wikipedia.com

Web стране за слике:

➤ сл.1 "ОПАНАК"	yuo4you.com
➤ сл.2 "ТРУДНИЦА"	byutiful.blogspot.com
➤ сл.3 "КОЛЕВКА"	forum.krstarica.com
➤ сл.4 "БЕБА"	roditelj.me
➤ сл.5 "СУЂЕНИЦЕ"	basta-dobra-i-zla.blogspot.com

